

Városteriségek lehatárolása Jász- Nagykun-Szolnok megyében

**Készítette: ÉARFÜ Nonprofit Kft.
Debrecen, 2013.**

Tartalom

Bevezetés	2
1. Módszertan	3
1.1. Településviszonyok	5
1.2. Közigazgatás.....	6
1.3. Középfokú oktatás	7
1.4. Vonzáskörzetek nyitottsága-zártsága, belső kohézió	8
1.5. Közlekedési kapcsolatok	8
2. Várostérségek – fejlesztési tervezési térségek Jász-Nagykun-Szolnok megyében ...	11
2.1. Karcag és térsége	11
2.2. Tiszafüred és térsége	12
2.3. Kunhegyes és térsége	13
2.4. Mezőtúr és várostérsége.....	14
2.5. Kunszentmárton és térsége	15
2.6. Törökszentmiklós és térsége	17
2.7. Jászberény és térsége.....	18
2.8. Jászapáti és térsége.....	19
3. Szolnok és várostérsége	21
3.1. Szolnok várostérsége I.....	22
3.2. Szolnok várostérsége II.	23
Konklúzió	25
Mellékletek.....	26

Bevezetés

A „Területfejlesztésről és területrendezésről” szóló 1996. évi XXI. törvény módosításának megfelelően a területfejlesztés központi szereplőivé 2012. január 1-től a megyék váltak. Jelen elemzés a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési időszak előkészületi-tervezési munkafolyamatainak része. Az elemzés célja, hogy Jász-Nagykun-Szolnok megye térszerkezetének, a települések egymás közti, valamint a város-vidék kapcsolatrendszer jelenlegi állapotának feltérképezésével meghatározza a megye központi településeit és a hozzájuk kapcsolódó várostérségeket, azaz azon települések körét, melyekre az adott központ fejti ki hatásait, biztosítja egyes funkciók elérhetőségét.

A társadalom térbeli szerveződésének alakulásában, annak változásaiban meghatározóak a központi funkciókat is betöltő települések, melyek kapcsolatokat építenek ki a körülöttük lévő más településekkel. Ezen kapcsolatok fejlődhetnek tovább, amikor a funkciókkal rendelkező település, mint központ körül kialakul annak vonzáskörzete, az a térség, ahonnan az egyes funkciók és szolgáltatások elérése, mindennapi ügyeinek intézése érdekében a lakosság a központba utazik. Más viszonyrendszerben az a térség, azon települések köre, amelyre a központ vonzó hatással bír az általa biztosított különböző funkcióknál és szolgáltatásoknál fogva.

A jogszabályi környezet nem adja meg a várostérség fogalmát. Az elemzés során az egyes központok által biztosított feladatok, funkciók és szolgáltatások ellátási területét, mint vonzáskörzeteket térképeztük fel, majd ezek összevonásával alakultak az egy-egy központ körül kialakuló ún. várostérségek, mely várostérség településeire az adott központ fejti ki leginkább hatását, a települések adott központhoz kötődnek.

A várostérség központi települése általánosan magasabb jogállású település, város, melyre a környező települések, kisebb városok és községek fűződnek fel. A várostérség nagysága jelentősen függ a központi város által nyújtott funkciók és szolgáltatások jelentőségétől, másrészt a központi település is komolyabb mértékben függ a várostérség nagyságától, lakosságának számától, a központi település ugyanis saját szükségleteit meghaladó kapacitásokkal rendelkezik az egyes funkciók és szolgáltatások tekintetében, melyet éppen körzetének érdekében alakított ki. A központ és várostérsége tehát egymással is jelentős függő viszonyban áll, miközben többszörösen erősítik egymás szerepeit. Ezáltal a várostérség, a központi város és térsége közösen, egymás érdekeit szem előtt tartva fejlődhet csak tovább, fenntartva a kialakított szerkezeti egységet.

A fejlesztési elképzelések tervezésekor tehát mindenképpen ajánlott a vonzáskörzeti szempontok figyelembevétele, hiszen a központnak kifejezetten érdeke térségének fejlődése, a demográfiai és gazdasági folyamatok pozitív irányúvá fordítása, illetve megtartása. A város és térsége (várostérség) egy fejlesztési egységként kezelendő, hiszen a központi város

fejlődéséhez elengedhetetlen a háttérbázis fejlesztése, tapasztalatok alapján a komplex programok multiplikatív hatást gyakorolnak a térség egészére vonatkozóan.

A várostérségek funkciók alapján történő lehatárolását nehezíti, hogy az egyes ellátási feladatok, funkciók és szolgáltatások erőssége és sűrűsége eltérő. Ennek tekintetében egyes funkciókat és szolgáltatásokat ellátó központok, illetve az általuk szolgáltatással lefedett terület (települések köre) is rendkívül változatos képet mutat.

Ezek alapján az egyes funkcionálisan lehatárolható térségek komolyabb mértékben fedhetik át egymást, így szükséges ezen térségek összesítésével egy komplex elemzés és besorolás elkészítése. Ezek mellett számos, belső perifériális helyzetű település, illetve különböző vonzásokörzetek határán lévő települések is bonyolítják a várostérségek egyértelmű kialakítását.

1. Módszertan

A várostérségek meghatározásával kapcsolatos vizsgálatok során a gravitációs modellt használtuk fel. Vizsgálatunk középpontjában az állt, egy-egy település (község vagy város) mely központban veszi igénybe leginkább az egyes funkciókat és szolgáltatásokat, mely feladatellátási helyhez kötődik inkább. Ezen módszer alapján a települések kapcsolatait egyenként elemezve rajzolódta ki az egyes központok a hozzájuk kapcsolódó vonzásokörzettel. Mivel az egyes funkciók és szolgáltatások rendkívül színes képet nyújtanak és átfedések is tapasztalhatóak, a vizsgálat második felében az eredmények összegzése során minden települést egyértelműen hozzárendeltünk egy-egy központhoz, így a vonzásokörzet mellett felvázolva a megye egyes várostérségeit is.

A vizsgálat során különböző funkciók és szolgáltatások elemzésére került sor, melyben voltak objektív, azaz jogszabályi-adminisztratív úton (közigazgatás, egészségügyi ellátás), valamint az egyéni szubjektív döntésen alapuló (középfokú oktatás), illetve a mindennapos, rendszeres kapcsolatokra építő (közösségi közlekedés menetrendjei) tényezők is.

Az elemzés során alkalmaztuk a „Várostérségi integrált programok tervezési térségeinek lehatárolásával kapcsolatos irányelvekről” szóló 1181/2013. (IV.5.) Korm. határozat vonatkozó javaslatait:

- Megyei jogú város (Szolnok) esetében az elérhető legfrissebb adatok és tapasztalatok alapján történt a lehatárolás, figyelembe véve
 - a térségi kapcsolatrendszert (pl. egyéni és közösségi közlekedési kapcsolatok),

- a településekkel közös érdekeltségű fejlesztések (pl. humán szolgáltatások körzetei, közlekedési kapcsolatok fejlesztési lehetőségei, közös gazdasági alapokon nyugvó együttműködések),
 - egyéb földrajzi és kulturális tényezők (pl. domborzati viszonyok, közös hagyományok).
- A megyei szintű lehatárolás tekintetében beépítésre kerültek a jogszabályban megfogalmazott javaslatok
 - a járási székhelyek megerősítésére,
 - a város-vidék kapcsolatrendszerének fejlesztésére,
 - a térség javát szolgáló fejlesztésekre,
 - a kiegyensúlyozott településhálózati struktúra létrehozására vonatkozóan.

Fentebb említett jogszabály javasolja a munkaerőpiaci kapcsolatok elemzését, azonban a legutóbbi adat erre vonatkozóan a 2001-es népszámlálás adatsora. A 2011-es népszámlálás erre vonatkozó adatai várhatóan 2013 őszén jelennek majd meg a KSH tájékoztatása alapján. Releváns adatok hiányában ezen szempont vizsgálata nem került be az elemzésbe.

Az elemzés során következetesen beépítettük a közigazgatási (megyei és járási) határokon átívelő kapcsolatokra, a jövőbeli fejlesztések ez irányú hatásaira vonatkozó javaslatokat, észrevételeket és tapasztalatokat.

A várostérségek vizsgálata során kiemelkedő fontosságú a települések közti közlekedési kapcsolatok, különösen a központi szerepkörű települések elérhetősége, hiszen ez alapvetően befolyásolja a vonzáskörzet lakossága által valóban elérhető szolgáltatások elvi lehetőségét. A várostérségek meghatározásánál az egyik elsődleges szempont a mindennapi kapcsolatok érvényesülése.

1.1. Településviszonyok

Jász-Nagykun-Szolnok megye településhálózata sokrétű, mely jól mutatja a megye nagytérségek közti átmeneti jellegét. A megye 78 településéből 22 városi jogállású, melyből kettő éppen 2013. júliusában kapta meg a kitüntető címet, 56 pedig község. Több hagyományos szerkezet él egymás mellett, miközben az újabb szerveződések is jelentős méretűvé váltak.

- A megye keleti, délkeleti részének települései sok tekintetben a tipikusan alföldi mezővárosok jellegét, a mezővárosi településszerkezetet örökítik tovább (Karcag, Kisújszállás). A települések nagy külterülettel rendelkeznek, ennél fogva egymástól is távolabb helyezkednek el, ami befolyásolja a várostérség méretét és az egy központhoz tartozó települések számát is korlátozza, mivel a központ elérhetőségére is figyelemmel kell lenni. Emellett ezen települések viszonylag nagyobb, többezres lakossággal rendelkeznek, így nagyrészt városi jogállással rendelkeznek.
- A Tisza mente kevert településszerkezetével jellemezhető leginkább, a községek hálózatából ugyanis olyan városok emelkednek ki, melyek térségi szerepkörrel rendelkeznek (Tiszafüred, Abádszalók, Tiszaföldvár). A települések többsége nagyobb külterülettel rendelkezik, így hasonlatosak, bár kisebbek az alföldi mezővárosok esetében tapasztaltaktól. Lakosságszámuk azonban lényegesen kisebb, jellemzőek a kettőezer, illetve ezerötzöt főnyi lakossággal rendelkező települések, melyek különösen a megye déli részén sűrűsödnek össze.
- A Jászság hagyományosan nagy önállósággal bíró térség, ami eltérő településszerkezetében is jelen van. A települések nagyobb területűek, lakosságuk közepes nagyságú, jellemzőek a három, illetve ötezer főt meghaladó települések, melyek mintegy körbeveszik a központi, nagyobb lélekszámú várost (Jászapáti, Jászberény esetében).
- Szolnok Megyei Jogú Város Jász-Nagykun-Szolnok megye nyugati felében, annak határán fekszik, így a megye szempontjából a központi város fekvése aszimmetrikus, amit a közlekedési folyosók legyezőszerű futása is alátámaszt. Lakossága a megye teljes lakosságának közel ötödét teszi ki, a Tisza és a Zagyva torkolatának köszönhetően közlekedési tekintetben fókuszálja a társadalom mozgását. Az utóbbi két évtizedben emellett Szolnok körül kisebb méretű agglomerációs zóna jött létre, az ún. Szolnoki település-együttes, mely Szolnokon kívül hat szomszédos települést foglal magába (lásd 2. térkép). A szuburbanizációs folyamatok következtében a szolnoki munkaerő és lakosság egyre jelentősebb hányada teszi át székhelyét a nyugodtabb környezetet biztosító, városkörnyéki települések valamelyikébe.

A Jász-Nagykun-Szolnok megyében található, térségi szinten központi szerepkörű településeknek, azok többnyire megyehatárhoz közeli fekvése miatt, komoly kapcsolatai alakultak ki a megyehatár áttelens oldalán található településekkel, esetleges központokkal, így egyes funkciók és szolgáltatások tekintetében azokat a megyehatáron átvéelő módon

biztosítják a szomszédos települések lakossága számára (Szolnok, Jászberény, Jászárokszállás, Tiszafüred, Mezőtúr).

1.2. Közigazgatás

A megyei kormányhivatalok kialakításával és a közigazgatási feladatok hozzájuk integrálásával/összevonásával csökkent ezen feladatokat ellátó intézmények száma, így összesen 10 (Munkaügyi központ, Építésügyi körzetközpont, Kerületi Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Hivatal, ÁNTSZ, Földhivatal, Okmányiroda, Rendőrkapitányság, Tűzoltóság, Városi Bíróság, Városi Ügyészség) található belőlük. A funkciók leválogatását a települések besorolása követte a funkciót biztosító központi településhez. Meg kell jegyezni, hogy az egyes funkciókat biztosító központi települések tekintetében nagyfokú átfedések tapasztalhatóak. Ugyanakkor a funkciók tekintetében is nagyfokú különbségek vannak, egyes funkciókat gyakorlatilag mindennap keresnek az állampolgárok (pl. okmányiroda, építés- és munkaügyi központi kirendeltségek), míg mások iránti igény ritkábban jelentkezik (földhivatal, ÁNTSZ kirendeltségek). A tűzoltóság akcióterületei a legkisebbek, nyilvánvaló összefüggésben állnak az elérési idő optimalizálásával kapcsolatban, míg a rendőrségi körzetek inkább az érintett lakosság számát veszik alapul.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében összesen 18 települést jelöltek ki egy vagy több feladat ellátására hivatott kirendeltség telephelyeként. Az erős kötődésű települések gyakorlatilag minden közigazgatási feladat esetében egy közigazgatási központként kijelölt településhez kapcsolódnak, a kimaradt funkciók többnyire áttételesen befolyásolják a lakosság mindennapi térhasználatát (pl. tűzoltóság, ÁNTSZ kirendeltség).

A közepes minőségű kapcsolatok tekintetében gyakori eset, hogy egy erősebb településhez 5-6 funkcióban kapcsolódik a település, a többi ellátási feladat viszonylatában pedig további 2-3 másik központ között osztódik. Egyértelműen kirajzolódik azonban a központi szereplő.

Külön csoportot alkotnak azon települések (Alattyán, Mesterszállás, Mezőhék, Tiszabó, Tiszaföldvár és Tomajmonostora, stb.), ahol nem mondható meg egyértelműen a funkciók száma alapján a központ, mivel kapcsolataik közepes intenzitásúak, de két erős központhoz szinte azonos minőségben kapcsolódnak. Ezen települések több központi település ellátási területének szélén helyezkednek el, így több irányba is gravitálhatnak. A települések egyértelmű azonosítása a közlekedési lehetőségek elemzésével adható meg.

A csoportosítások és az eredmények véglegesítése során 8 települést sikerült lehatárolni, melyekhez a közigazgatási funkcióinak ellátásából eredően a jogszabályok erejénél fogva legalább egy település kapcsolódik erősen vagy közepes mértékben:

Ezek az alábbiak: Jászberény, Karcag, Kunhegyes, Kunszentmárton, Mezőtúr, Szolnok, Tiszafüred, Törökszentmiklós.

Ezen központi teleülések köre megfelel a korábbi kistérségi központi szerepkörű településeknek, egyedül Kunhegyes nem viselt kistérségi központi címet. A jelen felállásban működő járási intézményrendszert tekintve pedig egyedül a Jászapáti járás központja nem jelenik meg önálló közigazgatási központként, ezen térségben a funkciók települések számára kijelölt központja mindenekelőtt Jászberény, illetve Szolnok városa, mely jelzi a hagyományos tér és társadalmi kapcsolatokat.

1.3. Középfokú oktatás

A lakosság térbeli kapcsolata iránti vizsgálat egyik formája a középiskolai tanulók ingázásának térképezése, mely során az egyes középiskolákba járó tanulók állandó lakóhelyét vesszük számításba. A módszer során felvázolható, egy-egy településről mely más települések középiskoláit látogatják a tanulók, illetve megadható a legpreferáltabb település is. A középiskolák tanulói jogviszony adatainak elemzésével közoktatási központok, körvonalazhatóak, így lehatárolható egy-egy központi város „akcióterülete” is a középfokú oktatás szempontjából.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében jelenleg 36 középfokú oktatási intézmény működik (szak- és szakközépiskola, gimnázium), ezek eloszlása a megyében változatos képet mutat, összesen 16 településen érhető el középfokú oktatás, nincsen azonban lefedetlen terület. Az intézmények nagyfokú koncentrációja alakult ki Szolnokon, ahol 10 intézmény működik, illetve Jászberényben 5. Érdekes tény továbbá, hogy Jászberényben és Szolnokon közel azonos számban található gimnáziumi képzés.

3-3 középiskolában folyik képzés Kisújszálláson és Törökszentmiklóson, valamint 2-2 Karcagon, Mezőtúron és Tiszafüreden.

1-1 intézmény működik további 9 településen: Fegyvernek, Jászapáti, Jászárokszállás, Kenderes, Kunhegyes, Kunszentmárton, Martfű, Tiszaföldvár, Túrkeve. Ezen települési intézmények inkább integrált, komplex szolgáltatási palettájukkal jellemezhetőek leginkább, mivel egyszerre többféle képzési struktúrát is működtetnek, azaz gimnáziumi, szak- és szakközépiskolai képzés is megtalálható adott intézményen belül. Ez is jelzi térségi, mikrotérségi szerepkörüket, hiszen céljuk nyilvánvalóan a térség lakossági igényeinek minél teljesebb körű kiszolgálása.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében a középfokú oktatás intézményrendszerére alapozott vonzáskörzetek kusza hálózatot alkotnak. Egyrészt nagyon erős a megyeszékhely, Szolnok szerepe, hiszen itt található a középfokú oktatási intézmények több mint negyede, valamint a legszélesebb spektrumot is szolgáltatja. Szolnok oktatásban betöltött központi szerepét csak erősíti a megye közlekedési rendszere, melynek szintén a város fekszik gyűjtőpontjában.

1.4. Vonzáskörzetek nyitottsága-zártsága, belső kohézió

A relatíve lehatárolható vonzáskörzetek belső kohézióját nagymértékben befolyásolja a megyeszékhely erőssége, illetve a kis- és középvárosok megyeszékhely felé történő gravitálásának erőssége. Ez alól a hagyományosan komoly belső autonómiával rendelkező városok képeznek csak kivételt, illetve ezek közül is a jelentős gazdasági háttérrel maguk mögött tudó, folyamatos megújulásra képes, ezért környezetüket tekintve népességszámuk szempontjából is méretesebb városok, pl. Jászberény, Karcag, Jászapáti és Tiszafüred.

Rajtuk kívül komolyabb oktatási központként funkcionál jónéhány város, nemcsak szűkebb térségükre, hanem az egész megyére, illetve egyes esetekben a megye határain túlra is kiterjed gravitációs erejük, hiszen tanulók nagy területről érkeznek. Ezen városok erős gazdasági háttérrel rendelkeznek, melyre építve komoly befektetéseket tesznek a közoktatás fenntartása és fejlesztése érdekében: Martfű, Törökszentmiklós, Kisújszállás.

Kisújszállás és Törökszentmiklós ezen szerepét átlagosnál is kedvezőbb közlekedés földrajzi helyzetének is köszönheti, ugyanis több térség közlekedési folyosóinak csomópontjaiban fekszenek.

Bár Mezőtúr szerepe hasonló, a térségre a nagy lakónépességű alföldi mezővárosi településszerkezet jellemző. Ezek egymástól is jelentősebb távolságra esnek, valamint népesség koncentrációjuknak köszönhetően saját igényeik kiszolgálására önálló közoktatási intézményt működtetnek, ezért más városokba, jelen esetben a Mezőtúrra ingázó tanulók száma mérsékeltebb, nem mutatja be a város valós központi feladatokat biztosító szerepét. Helyzetét mérsékli még, hogy kívül esik a fontosabb közlekedési útvonalakon, illetve nem tölt be csomóponti szerepet.

1.5. Közlekedési kapcsolatok

Jász-Nagykun-Szolnok megyében Szolnok jelentős befolyással bír, amit közlekedési szempontból központi fekvése csak erősít. A megyei jogú város aszimmetrikus fekvése miatt a közlekedési folyosók legyezőszerűen nyílnak ki és futnak a megye távolabbi térségeibe, illetve nincs olyan település, mely, közlekedési értelemben, megyei szinten alközponti funkciót töltene be. A megye területén több országos jelentőségű, különböző hierarchiai szinten álló főútvonal is keresztülhúzódik.

- A megye vérkeringését a megyét nyugat-keleti irányba átszelő 4. sz. főútvonal biztosítja, mely egyben kapcsolatot is jelent a szomszédos megyékkel (különösen Hajdú-Bihar megyével) és Budapesttel.
- A Szolnoktól induló és Hatvannál a 3. sz. főútra torkolló 32. sz. főút a Jászságon fut keresztül, mely Jászberénynél keresztezi a délnyugat-északkeleti irányú 31. sz. főutat

(Cegléd-Nagykátá-Jászberény-Heves-Füzesabony). A főút különösen a Jászság megyehatáron túli városokkal való kapcsolódásában játszik fontos szerepet.

- A 34. sz. főút a 4. sz. és a 3. sz. főutat kapcsolja össze Fegyvernek-Kunhegyes-Tiszafüred érintésével.
- A megye délkeleti részébe irányuló 46. sz. főút a Békés megyével kialakuló kapcsolatot biztosítja.
- A Tisza mentén kanyargó 442. sz. főútvonal Szolnoknál ágazik el a 4. sz. főútból és a megye déli településeinek elérése mellett a nyugat-kelet irányú 44. sz. főúthoz is kapcsolódik, mely mind a nyugati, Kecskemét felé történő, mind pedig a keleti irányú, Békés megye felé történő összeköttetést szavatolja.

A közlekedési kapcsolatokat, az összeköttetések számát alapvetően befolyásolja a megye településszerkezete, melyre – a korábbi jellemzések alapján – a mezővárosi jelleg miatt a nagyobb terület, s így a ritkább textúra jellemző.

A városok, központi szerepkörrel rendelkező települések elérhetősége minden esetben megoldott, azonban az egyes települések egymás közti kapcsolataiban több hiányosság is felfedezhető. Különösen jellemző helyzet ez a Tisza mentén fekvő települések esetében, ahol néhány zsáktelepülés is található (pl. Tiszabő). A Tisza a 4. sz. főúton és a 100. sz. vasúti fővonalon kívül megszakít minden, azt keresztező kapcsolatot, mely jelzi a folyón való átkelés lehetőségeinek korlátozott voltát. A Körös mentén a térség relatíve ritkább településszerkezete mellett a meglévő kapcsolatok elegendőnek bizonyulnak.

Átkelési lehetőségek a Tiszán:

Hidak:

- Tiszafüred-Poroszló;
- Abádszalók-Kisköre;
- Szolnok;
- a 44. sz. főút hídja Tizsakürt-Lakitelek között.

Kompok:

- Tizasüly-Tiszaroff;
- Nagykörű-Fegyvernek;
- Vezseny-Martfű;
- Nagyrév-Tizsakécske.

Jász-Nagykun-Szolnok megyében jelentős a vasút szerepe a közlekedésben és a térségi központok elérésében. A 4. sz. főúttal párhuzamosan húzódik a 100. sz. országos jelentőségű vasúti pálya (Budapest-Cegléd-Szolnok-Karcag-Püdpökladány-Debrecen-Nyíregyháza-Záhony), mely kapcsolódást jelent a budapesti és a kelet-közép-európai térség személy- és áruforgalmához.

A megyében ezen kívül több vasúti vonal is található, ezek egy része a főutakkal párhuzamosan, többnyire azok mellett fut, mely nem szerencsés a közlekedési ágak közti diverzifikáció tekintetében:

- Szolnok-Újszász-Jászberény-Hatvan;
- Szolnok-Újszász-Jászapáti-Jászárokszállás;
- Kisújszállás-Kunhegyes-Kisköre-Heves;
- Karcag-Kunmadaras-Tiszafüred;
- Szolnok-Mezőtúr-Gyomaendrőd;
- Szolnok-Martfű-Tiszaföldvár-Kunszentmárton-Szentes.

2. Várostérségek – fejlesztési tervezési térségek Jász-Nagykun-Szolnok megyében

2.1. *Karcag és térsége*

Karcag járási központként mind a tíz közigazgatási funkcióval rendelkezik, melyeket többnyire négy (Karcag, Berekfürdő, Kenderes, Kunmadaras), illetve hat (Karcag, Berekfürdő, Kenderes, Kunmadaras, Kisújszállás, Kunhegyes) település számára nyújt. Ennél jelentősebb, összesen 18 (Abádszalók, Berekfürdő, Karcag, Kenderes, Kisújszállás, Kunhegyes, Kunmadaras, Nagyiván, Tiszabura, Tiszaderzs, Tiszafüred, Tiszagyenda, Tiszaigar, Tiszaörs, Tiszaroff, Tiszaszentimre, Tiszaszőlős, Tomajmonostora) településre két funkciója (Kerületi Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Hivatal és ÁNTSZ) terjed ki. Ugyancsak erre a 18, a megye keleti-északkeleti részén fekvő településre terjed ki az egészségügyi ellátási szerepköre is (Kátai Gábor Kórház), mely a megye keleti határán átnyúlva folytatódik Hajdú-Bihar megye teljes nyugati-délnyugati területén is.

Kiterjedt a város középfokú oktatási kapcsolatrendszere, hiszen a megye 78 települése közül 24-ből érkeztek tanulók Karcag valamely középfokú intézményébe. A legerősebb vonzást a környező településekre, azon belül is Kunmadarasra és Berekfürdőre gyakorolja. Mivel Kisújszállás fekvése és közlekedési kapcsolatai révén jobb helyzetben van, valamint eggyel több intézményt tart fenn, nagyságrendileg hasonló mértékű vonzáskörzettel és tanulói létszámmal rendelkezik (Karcagra 25 településről 601 tanuló jár, Kisújszállásra 19 településről 546 fő).

Kijelenthető, hogy míg Karcag közigazgatási és egészségügyi ellátás tekintetében abszolút vezető pozícióban van a térségben, addig a középfokú oktatás tekintetében Kisújszállással egymást kiegészítik, felerősítve vonzó hatásukat.

A megyén kívül a határos településekről, a szintén járási székhelyként működő Püspökladányból és Bucsából érkeznek tanulók Karcagra.

A járásra jellemzőek a mezővárosi típusú települések, így ritka a településszerkezet, a közlekedési vonalak nem kapcsolódnak össze, csomópontként is inkább Kisújszállás funkcionál.

A lehatárolás alapján a Karcagi várostérség települései: Karcag, Berekfürdő, Kunmadaras, Kisújszállás, Kenderes.

A térség jövőbeli fejlődését alapvetően befolyásolja a jelenleg is zajló, a 100. sz. vasúti fővonal felújítása, miután Karcag versenyképessége jelentősen emelkedhet az utóbbi évek beruházásai, a kiépített ipari parki háttér, illetve Püspökladány, mint a Románia irányába induló vonalak csomópontjának közelsége következtében.

2.2. *Tiszafüred és térsége*

Tiszafüred Jász-Nagykun-Szolnok megye északkeleti szélén helyezkedik el, fekvése miatt kapcsolatai a megye többi településével „féloldalasként”, ennél fogva jelentősebb megyehatáron átívelő kapcsolatrendszer alakult ki, bár ezt némileg korlátozza a Hajdú-Bihar megye szomszédos területeinek településhiányos volta (Hortobágyi Nemzeti Park).

Tiszafüred járási központ, összesen nyolc közigazgatási funkciót (Munkaügyi központ, Építésügyi körzetközpont, Földhivatal, Okmányiroda, Rendőrkapitányság, Tűzoltóság, Városi Bíróság, Városi Ügyészség) biztosít 8-9 település (Abádszalók, Nagyiván, Tiszabura, Tiszaderzs, Tiszafüred, Tiszaigar, Tiszaörs, Tiszaszentimre, Tiszaszőlős) számára, mely települések számára egyértelműen központi szerepet tölt be.

Középiskolai látogatottság tekintetében 16 településről érkeznek tanulók a város két intézményébe. Ezek közül hét esetben egyértelműen Tiszafüredre jelentkeznek a legtöbben a településekről, további két esetben fele-fele arányban járnak más város intézményeibe. Jelentős a megyén kívüli településekről érkező tanulók száma és koncentrációja is, így Tiszafüred jelentősége két megyére (Hajdú-Bihar, Heves) is kisugárzik (Egyek, Poroszló, Sarud, Tiszanána) a település jó közlekedés földrajzi fekvésének köszönhetően (33. sz., 31. sz. főút, Tisza-híd).

A lehatárolás alapján a Tiszafüredi várostérség települései: Tiszafüred, Tiszaszőlős, Tiszaderzs, Tiszaigar, Tiszaszentimre, Tiszaörs és Nagyiván.

Abádszalók és Tiszabura kapcsolatait komplexitásban vizsgálva mindkét település Kunhegyeshez kötődnek inkább.

Tiszafüred és térsége jelentős természeti és vízi potenciállal bír, melynek rekreációs és turisztikai célú hasznosítása kedvező képet mutat, így a jövőben opcionális ezen lehetőségek továbbfejlesztése. A környező megyékkel összefogva a Tisza-tó integrált fejlesztése jelentős mértékben javíthat a térség demográfiai és gazdasági mutatóin. A tervek szerint a Tiszafüred-Poroszló és az Abádszalók-Kisköre településpárok térségközponti szerepének erősítésére, a térség egészségturizmusának és az országos kerékpárút-hálózat fejlesztésére fűzik fel a térség jövőbeli fejlesztési programját, mely jelentősen épít a háttértelepülésekre.

2.3. *Kunhegyes és térsége*

Kunhegyes korábban nem volt kistérségi központ, a járási szisztémában kapott a kiemelt feladatokkal járó rangot. A várost korlátozhatja, hogy tőle lakosságában csupán némileg elmaradó települések veszik körül (Karcag várostérségének települései). Gravitációs ereje a hagyományos központi szerepkörrel rendelkező Tiszafüred mellett is mérsékeltebben jelenik meg. Kivétel ez alól az egészségügyi ellátásban betöltött szerepe, ahol a kunhegyesi és a tiszafüredi járásra terjed ki hatásköre, tehát Karcag mellett jelentős szereplő ezen a téren.

A középfokú iskolák tanulóinak lakhelyét tekintve elmondható, hogy összesen 14 településről járnak Kunhegyesre középiskolába, ezek közül azonban csak saját maga számára jelenik meg elsődleges központként, a többi település esetében más városokat is választottak a tanulók. Abádszalók inkább Tiszafüredhez vonzódik a tanulói választások alapján, míg a Tisza menti kistelepülésekről inkább Törökszentmiklós felé mennek a tanulók, elsősorban a kedvezőbb közlekedési feltételeknek köszönhetően.

A közigazgatási funkciók tekintetében a megye északi része inkább a szomszédos Tiszafüred feladat-ellátási körzetéhez tartozik. Kunhegyesen mindössze négy funkció érhető el (Munkaügyi központ, Építésügyi körzetközpont, Okmányiroda, Tűzoltóság), öt településre (Kunhegyes, Tiszabura, Tiszagyenda, Tiszaroff és Tomajmonostora) vonatkozó szolgáltatási kötelezettséggel. A megye belsejében való fekvése miatt megyén kívüli kapcsolatai visszafogottak.

Abádszalók a közigazgatási funkciók tekintetében is inkább Tiszafüred felé mozdul el, azonban a településről a központi szerepkörű városok közül Kunhegyes elérése a legegyszerűbb. Abádszalók helyzete kérdéseket vet fel abban a helyzetben is, hogy Tiszafüred mellett szintén a Tisza mentén fekszik, míg Kunhegyes attól távolabb, így a két település gazdasági beállítottsága, térségi kapcsolataik típusai is eltérnek, Abádszalók ezek tekintetében (pl. Kisköre, megyehatáron túli testvértelepülés) Tiszafüreddel mutat hasonlóságot.

Tiszabő hagyományosan Törökszentmiklóshoz kötődik, melyet alátámasztanak az intézményi kötődések. A Kunhegyesi várostérséghez való sorolása azonban a települést is érintő térségi problémák kezelésénél fogva indokolt. A Kunhegyesi várostérség kisebb települései (Tiszagyenda, Tiszatoff, Tiszabura) is hasonló problémákkal küzdenek (ár- és belvízi kérdések, vízrendezés, demográfiai kérdések - különösen a drámai elvándorlásra), amit alátámaszt a települések Tisza-menti, perifériális fekvése is. A város-vidék kapcsolatok elmélyítése érdekében indokolt a közösségi kapcsolatok bővítése a két település között

A lehatárolás alapján a Kunhegyesi várostérség települései: Kunhegyes, Tiszabura, Tiszagyenda, Tiszaroff, Tomajmonostora, Abádszalók, Tiszabő.

Kunhegyes és térsége fejlesztési lehetősége a Tisza-tó turisztikai-rekreációs szempontú integrált fejlesztése Heves megyével összefogva. Az Abádszalók-Kisköre ikervárosok jelentős potenciállal rendelkeznek, melyek képesek lehetnek a Tisza-tó déli térségére vonatkozó fejlesztések előmozdítására, amire a többi település felfűződhet.

2.4. Mezőtúr és várostérsége

Mezőtúr hagyományosan kistérségi szerepkörrel rendelkező város Jász-Nagykun-Szolnok megye délkeleti szélén. Meztúr és "társvárosa", Túrkeve tipikus alföldi jellegű, azaz nagy területű mezővárosok, meglehetősen nagy távolságban fekszenek egymástól, melyek összekapcsolódva, nagyobb lakosságszámukkal, biztosítják önálló intézményrendszerük fenntartását.

Mezőtúr az összes közigazgatási funkcióval rendelkezik, ilyen értelemben az egyik legerősebb központi szerepkörű település a megyében. Nagy területénél és a környező településektől való viszonylagos távolsága miatt azonban szerepköre nem épülhetett ki teljesen, hiszen jogszabályokban lehatárolt intézményi ellátási területe csupán négy-öt településre (Kétpó, Mesterszállás, Mezőhék, Mezőtúr és Túrkeve) terjed ki, egyedül két feladat (Kerületi Állategészségügyi és Élelmiszer-ellenőrző Hivatal és ÁNTSZ) tekintetében terjed ki ennél lényegesen nagyobb területre (a Törökszentmiklósi járás településeivel együtt kilenc, illetve a Kunszentmártoni járás településeivel együtt tizenhat településre).

A Mezőtúri Városi Kórház és Rendelőintézet ellátási területe szintén megerősíti a fentebb vázolt képet. A város saját környezetére rendkívül erős vonzó hatást fejt ki, mely északi irányban át is lépi korábbi határait.

Mezőtúr hagyományosan erős iskolavárosnak tekinthető, középiskoláiba a megye 34 településéről érkeznek diákok, ami a megye településeinek közel fele. Megyén kívüli ezirányú kapcsolatai viszont szegényesek, gyakorlatilag nem járnak ilyen településekről tanulók a városba, ami alátámasztja a ritka településszerkezetből eredeztethető hátrányokat. Megyehatáron túl szintén jelentős, nagy hagyományokkal rendelkező városok találhatóak (Szarvas és Gyomaendrőd), melyek nem segítik a város ezen funkciójának kiteljesedését.

Vitatott a térség két kisebb községe, Mezőhék és Mesterszállás besorolása, mivel mindkét település intézményi ellátottság tekintetében azonos arányban kapcsolódik Mezőtúrhoz és Kunszentmártonhoz, bár a Mezőtúrhoz kapcsolódó feladatok (építésügy, ÁNTSZ, földhivatal és okmányiroda) a mindennapi kapcsolatok jelentékenyebb voltát igazolják. Egészségügyi szempontból Mezőtúrhoz való kötődésük egyértelmű, a középiskolai képzés esetén Martfű jelenik meg erősebben, illetve Mezőtúrral azonos szinten. A közösségi közlekedési kapcsolatokat tekintve elmondható, hogy Mezőhék inkább

Mezőtúr, Mesterszállás viszont Kunszentmárton felé kapcsolódik erősebben így Mesterszállás esetében a közösségi közlekedési kapcsolatok bővítésének igénye várható.

A lehatárolás alapján a Mezőtúri várostérség települései: Mezőtúr, Túrkeve, Kétpó és Mezőhék, Mesterszállás.

A megye közlekedésföldrajzi pozíciójából következően jó lehetőségekkel rendelkezik Békés megyei, dél-alföldi kapcsolatainak élénkítésében, ennek érdekében szükséges a meglévő kapacitások fejlesztése (46. sz. főút, 120. sz. vasúti vonal). A város térségi integráló szerepét erősíti felsőoktatási funkciója, mely Szarvassal karöltve kiemelkedő potenciállal rendelkezik a térség agrárvertikumának fejlesztésében és a Körös-mente felzárkóztatásában.

A várostérség számára fejlesztési igényként merülhet fel a térségi vízrendezés kérdése, a Hortobágy-Berettyó és a Körös-mente ár- és belvízvédelmi feladatainak integrált megoldása.

2.5. *Kunszentmárton és térsége*

Kunszentmárton a Tiszazug hagyományos központi szerepkörrel rendelkező városa, mely egyszerre viseli magán a fekvéséből fakadó perifériális jegyeket és a fekvéséből adódó, meglehetősen jó fejlődési potenciálokat.

A térség települései számára közigazgatási központként funkcionál, az intézmények közül csupán az ÁNTSZ térségi szerve hiányzik a város palettájából, ezáltal Kunszentmárton a Tiszazug lakosságának mindennapjait alapvetően meghatározó és kikerülhetetlen tényező, a térség településeit egyértelműen lefedi szolgáltatási és feladatbiztosítási körével.

A város egészségügyi központtal rendelkezik, ez azonban a térség településeire nem terjed ki az egészségügyi ellátás tekintetében. Ugyanakkor a térség e tekintetben is jól ellátottnak bizonyul, hiszen, igaz megyehatáron túl, de a térséggel kvázi szomszédos települések között több országos jelentőségű ellátó központ is van: Mezőtúr, Szarvas, Szentés, Kecskemét.

Ugyanezen települések a középfokú oktatás tekintetében is jelentős központoknak számítanak, így Kunszentmárton középfokú oktatásban betöltött szerepe megyei tekintetben is mérsékelt, gyakorlatilag a környező községekre terjed ki, ahonnan a tanulók közel kétharmada származik, míg megyén kívüli településekről nem választották.

Kunszentmárton vonzáskörzetének meghatározásakor több kérdés is felmerült.

- Cibakháza egészségügyi ellátás terén Szolnokhoz kapcsolódik, míg közigazgatási intézményi hovatartozását illetően Kunszentmártonhoz kötődik. A település lakosságának középiskolai választása közel hasonló arányban oszlik meg Kunszentmárton, Martfű, Szolnok és Tiszaföldvár között. Közösségi közlekedési kapcsolatait tekintve Kunszentmárton és Szolnok elérhetősége időben megegyezik, miközben a viszonylatok száma duplája Szolnok esetében.
- Tiszaföldvár mind egészségügyi, mind közigazgatási ellátási területe alapján Szolnok vonzáskörzetéhez tartozik. Kunszentmárton egy, Szolnok öt intézményi funkciót biztosít számára, miközben maga a város is két funkcióval rendelkezik, mely nagy lakosságszámából eredeztethető. A város középiskolája szintén térségi szintű, a megye 22 településéről járnak ide tanulók, miközben a tiszaföldvári tanulók nagy arányban tanulnak Kunszentmárton, Szolnok és Martfű középiskolaiban.
- Tiszaföldvár és Martfű ikervárosi pozíciója jól kiegészíti egymást, mintegy mikrotérséget alakítanak ki maguk körül, ahol elsősorban Martfű középiskolai bázisa jelenti a vonzó tényezőt a környező települések számára. A két település helyzetét erősíti központi fekvése, ugyanis körülöttük több kisebb település, község található, így elérhetőségük jobb, mint a kijelölt központoké.

A lehatárolás alapján a Kunszentmártoni várostérség települései: Kunszentmárton, Öcsöd, Szelevény, Csépa, Cserkeszlő, Tizzasas, Tiszainoka, Tizsakürt, Nagyrév és Cibakháza.

A várostérség központja, Kunszentmárton olyan természetes csomópont, ahol több közlekedési folyosó találkozik, ezért a várostérségnek remek potenciálja van közlekedés földrajzi fekvéséből fakadóan, különösen a 44. sz. főút nyugat-kelet irányban futásának köszönhetően, mely összeköti Bács-Kiskun és Békés megyéket, illetve biztosítja Jász-Nagykun-Szolnok megye kapcsolódását a Dél-Alföldre. A várostérség ezen szerepe tehát a közlekedési kapcsolatok fejlesztésével erősödhet meg.

A Tisza a várostérség nyugati határán folyik, mely egyben megyehatár is. Ez egyrészt elválasztja a folyó két partján lévő településeket, ugyanakkor közös összefogásra ösztönzi őket. A Tisza mente emellett kis lakosságszámú községek perifériális fekvésével jellemezhető, így nagy szerepe van a központ integráló szerepének e tekintetben is. A térségi vízrendezési, oktatási és munkaerőpiaci programok fejlődési pályára állíthatják ezen településeket is.

A térség kedvező fekvése jó lehetőséget rejt magában a Kecskeméthez kapcsolódásban, melyet a 44. sz. főút is elősegít.

Ezen kívül a térség a turisztikai és rekreációs területeket is kitörési pontként kezelheti, melyet egyrészt a Tisza, mint ökológiai folyosó, a szabadidő eltöltésére alkalmas helyszín, illetve Cserkeszlő utóbbi években kiépített gyógyfürdő kapacitása jelent.

2.6. *Törökszentmiklós és térsége*

Törökszentmiklós egy jelentős központok (Szolnok, Karcag, Mezőtúr) által behatárolt térségben fekszik, melyre erősen hatnak a szomszédos, nagyobb központok. Nem egy esetben Szolnok „meghosszabbított karja”-ként is értelmezték, a város ugyanakkor bizonyította önállóságát. A város a főbb közigazgatási funkcióknak (Munkaügyi központ, Építésügyi körzetközpont, Földhivatal, Okmányiroda, Rendőrkapitányság, Tűzoltóság) helyet ad, így a környező településeket teljesen lefedi a mindennapi ügyintézés terén. Egyes intézmények tekintetében ennél szélesebb terület ellátását biztosítja.

A térség egészségügyi ellátása Szolnokhoz kapcsolódik, mely leginkább kedvező közlekedéscsoporthoz fekvésének köszönhető, a Mezőtúri Városi Kórház elérése csupán két település számára előnyösebb.

A város gyakorlatilag a megye közepén helyezkedik el, kedvező fekvése következtében középfokú oktatási intézményeibe a megye negyvenegy településéről közel kilencszáz tanuló jár. A Tiszától keletre fekvő települések csaknem mindegyikéből érkeztek tanulók, beleértve a központi szerepkörű városokat is. Ebben a kontextusban Szolnok és Jászberény után a harmadik a sorban. A térség oktatási szerepét kiegészíti Fegyvernek középiskolája. A térségnek tehát jó potenciálja van Jász-Nagykun-Szolnok megye keleti felében egyfajta oktatási központként való megjelenésre, amin csak fokozhat a 100. sz. vasútvonal felújítása.

A 46. sz. főút Törökszentmiklósánál válik ki a 4. sz. főútból, így a város felfűződhet a Mezőtúron keresztül Békés megyéhez és a Dél-Alföldre kapcsolódó közlekedési-gazdaságipontokra.

A lehatárolás alapján a Törökszentmiklói várostérség települései: Törökszentmiklós, Tiszapüspöki, Tiszatenyő, Kengyel, Kuncsorba, Örményes, Fegyvernek.

A várostérség elérhetőségéből fakadó gazdasági potenciálja a közlekedési folyosók felújításával lényegesen fokozódhat, ezáltal kiépülhet a Szolnok körüli ipari-gazdasági zóna, a sokat emlegetett Szolnok-Törökszentmiklós-Martfű nagyvárostérség, valamint lehetőség adódik ezen zóna keleti irányú bővítésére is.

Ennek tekintetében a város jó kapcsolatokat ápol a tőle keletre fekvő településekkel, városokkal és központokkal, különösen a 4. sz. főút és a 100. sz. vasúti nyomvonal mentén fekvő települések tekintetében.

2.7. *Jászberény és térsége*

Jászberény hagyományosan erős és önálló arculattal bíró központ, mely gyakorlatilag önmagában lefedi Jász-Nagykun-Szolnok megye északnyugati részét intézményi ellátottság tekintetében. A város szerepét fokozza a közös múlt, hagyományok és identitástudat (Jászság). Bár a térség kívül esik a megye fő közlekedési folyosóin, Szolnokhoz a 32. sz. főút, illetve két vasútvonal köti, Budapesthez való közelsége és kötődése köztudott. A térség északon kapcsolódik Heves megye szomszédos területeihez, elsősorban Hatvan és Heves városokhoz, melyekkel egy gazdasági térséget alkot. A térség a megye hagyományosan dinamikus területe ipari-elektronikai háttérbázisánál fogva. Északon kapcsolódik a Nyíregyháza-Miskolc-Füzesabony-Hatvan vasúti fővonalhoz, valamint az M3 autópályához, melyek mind fokozzák a térség elérhetőségét és versenyképességét.

A megyeszékhely után Jászberény a legerősebb közigazgatási központ a megyében, a Jászberényi kistérség egykori területét teljesen és önállóan fedi le funkciók és szolgáltatások nyújtásával. Jászapáti, Jászfényszaru és Jászárokszallas a jelentősebb lakosságú települések, ezek a legfontosabb intézmények terén saját kapacitással rendelkeznek, minden további esetben Jászberényhez kapcsolódnak.

Az egészségügyi ellátás területén tovább erősödik Jászberény központi szerepe, a közigazgatás intézményi lefedettségének területét tovább szélesíti a szomszédos Pest megye környező településeivel, amit a Jászberény-Nagykátai közti 31. sz. főút segít elő.

Jászberény központi szerepét iskolavárosi szerepe is alátámasztja, Szolnok után a legszélesebb kínálatot nyújtja a továbbtanulók számára, valamint intézményi ellátottság terén is kiemelkedik a megye többi városa közül öt középfokú intézményével. A megye harminchárom településéről közel ezerhétszáz tanuló jár Jászberény középiskoláiba, elsősorban a Jászság, illetve azzal határos területekről. Nem egy esetben a település gyakorlatilag összes középiskolása Jászberényt választotta.

Ez bizonyítja, hogy a térség valóban központként tekint Jászberényre, ugyanakkor a város oktatás tekintetében kiemelt figyelmet fordít a térség gazdasági életére, munkaerőpiaci igényeire, így megvalósul a gazdaság és az oktatás összefonódása, egymásra hatása.

Az egészségügyi ellátáshoz hasonlóan Jászberény középiskoláiba sokan járnak Pest megye szomszédos településeiről, a 31. sz. és a 311. sz. főútvonalak által érintett településekről (Nagykátai, Tápió-mente). A térség oktatási szerepét tovább erősíti Jászárokszallas középiskolája, mely ugyan a térség településeire kevésbé van hatással, ugyanakkor Heves megyéből komoly érdeklődés mutatkozik irányába (Gyöngyös és környéke, Tarnaörs, Vámosgyörk, Visznek és Atkár), mely bizonyítja a térség észak felé való nyitottságát, és a meglévő kapcsolatok minőségét.

Jászfákóhalma jelenleg a Jászapáti járásba tartozik, de mindennapi kapcsolatait tekintve egészségügyi, közigazgatási és középfokú oktatási intézményi ellátottság viszonylatában Jászberényhez való kötődése egyértelmű, ahhoz földrajzilag is közelebb fekszik – mindössze 8 km-re.

A lehatárolás alapján a Jászberényi várostérség települései: Jászberény, Jászárokszállás, Jászágó, Jászfényszaru, Pusztamonostor, Jászfelsőszentgyörgy, Jásztelek, Alattyán, Jánoshida, Jászfákóhalma.

Alattyán és Jánoshida a Jászapáti járás része, azonban minden intézményi ellátottság tekintetében Jászberényhez kötődik, melynek megközelítése is egyszerű, illetve a viszonylatok sűrűbbek a települések és a város között a 32. sz. főútvonalnak köszönhetően.

Jászboldogháza intézményi ellátottság terén szintén Jászberényhez kötődik, azonban a település közösségi közlekedéssel egyedül Szolnokhoz kapcsolódik rendszeres és gyors eljutási lehetőséggel vasúti vonalának köszönhetően.

A meglévő potenciálok további fejlesztése az eddigi fejlődési tengely megerősítését jelentheti. A középiskolai, oktatási szerep megyehatáron túl nyúló kapcsolatokat eredményeznek, melyek összekapcsolódnak a valós piaci viszonyokkal, a gazdaság térbeli szerveződésével, ezért szükséges az ezen kapcsolatokat biztosító közlekedési folyosók fejlesztése.

- A 32. sz. főút fejlesztése a Szolnokhoz, illetve a Szolnok-Martfű-Törökszentmiklós térséghez való kapcsolódást oldhatja meg, mindemellett a térség ezen kapcsolódik Hatvan-Gyöngyös térségéhez és az M3 autópályához, közvetve Budapesthez. Az ezirányú vasútvonal fejlesztése szintén fontos része a térség elérhetőségének.
- A 31. sz. főútvonal a térség délnyugat-északkelet irányú kapcsolatát biztosítja kelet felé Heves és Füzesabony felé, míg nyugaton Nagykátánál a 311. sz. úttal összefüggésben Cegléd válik elérhetővé.

2.8. Jászapáti és térsége

Jászapáti a Jászság keleti részén, Jász-Nagykun-Szolnok megye északi határán helyezkedik el. Intézményi ellátottság (közigazgatás, egészségügy) tekintetében Jászberényhez tartozik a környező településekkel egyetemben, a két általa biztosított közigazgatási feladat (okmányiroda és építésügyi hatóság) magára a városra terjed ki.

Közoktatási szerepét tekintve a megye tizenkilenc, többnyire Jászsághoz tartozó településéről közel hétszáz tanuló választotta a város középiskoláját, mely megyei szinten is kiemelkedő. A megyén kívül Hevesről és Kisköréből kerülnek ki a tanulók, mely a város északkeleti nyitottságát jelzi.

Településadottságot tekintve Jászapáti szerencsés helyzetben van, hiszen a környező települések teljesen körbeveszik, így központi szerepe erősebben jelentkezik esetükben.

A város elérhetősége kétoldalú. A Jászladány-Jáskisér-Jászapáti vonalon párhuzamosan fut közút és vasút, azonban mindkettő felújításra szorul. Másrészt a térség északon fekvő települései a 31. sz. főútnak köszönhetően kedvezőbb elérhetőséggel rendelkeznek, valamint közvetlenül kapcsolódnak az M3 autópályához. A 31. sz. főút ezek mellett biztosítja a térség Jászberényi várostérséggel való aktív kapcsolatát.

A lehatárolás alapján a Jászapáti várostérség települései: Jászapáti, Jászdózsa, Jászszentandrás, Jászivány, Jáskisér, Jászladány, Jászsalsószentgyörgy.

3. Szolnok és várostérsége

Szolnok Jász-Nagykun-Szolnok megye székhelye, megyei jogú város, hatása az egész megyére kiterjed. A megyei jogú város a megye nyugati szélén aszimmetrikusan helyezkedik el, azonban központi szerepét biztosítja a közlekedési folyosók legyezőszerű futása, melynek gyújtópontjában Szolnok áll.

A megye keleti fele, illetve a Jászság ellentétéként a nagyterületű települések helyett Szolnokot kisebb területű és lakosság számú települések határolják, ezen körből néhány nagyobb település (pl. Rákóczi falva, Újszász, Szajol) emelkedik ki.

Közigazgatási ellátási területét tekintve a környező településeken kívül Törökszentmiklós környékére és a Kunszentmártoni járás északi részére is kiterjed, magába foglalva a megye harmadát. A Szolnoki járásba jelenleg 18 település tartozik, mely járás észak-északkeleti, illetve déli irányban húzódik. A közlekedési kapcsolatok alapján indokolt lehetne a közigazgatási feladatok esetében az ellátási területek keleti irányú bővítése a 4. sz. főútvonal és a 100. sz. vasúti fővonal mentén, azonban Törökszentmiklós, mint hasonló szerepkörökkel rendelkező város, meggátolja Szolnok ez irányú terjeszkedését, csupán egyes feladatokat tekintve tudta érvényesíteni azokat (Kistérségi ÁNTSZ, Városi Bíróság, Városi Ügyészség).

A jelenleg vizsgálható, meglévő funkcionális kapcsolatrendszer alapján a Szolnokhoz leginkább kötődő településekről, illetve a lehatárolás során kialakult Szolnoki várostérség településeiről egyaránt elmondható, hogy közösségi közlekedési kapcsolataik kiválóak Szolnok irányába, kedvezőbbek, mint az esetlegesen más központokkal való kapcsolódásuk, míg egyes esetekben más központ elérése meglehetősen bizonytalan, így Szolnok a hozzá kötődő települések számára az ideális központot jelenti.

Egészségügyi ellátás tekintetében Szolnok Jász-Nagykun-Szolnok megye egészére kiterjedő szolgáltatási és feladat-ellátási körrel rendelkezik, mely a megyehatáron is átívelve nyugat felé egészen Ceglédbercelig tart a 4. sz. főút mentén, valamint magába foglalja a Nagykáta központú Tápió-mentét is. Szűkebb körben, igazodva a megye többi egészségügyi intézményének ellátási körzetéhez, Szolnok vonzáskörzete a Szolnoki és a Törökszentmiklói járás településeire, valamint a Kunszentmártoni járás északi településeire terjed ki.

Középfokú oktatási kínálata a legszélesebb a megyében, tíz középiskolájába a megye hatvan településéről közel kétezer-kettőszáz tanuló jár, köszönhetően a minőségi, illetve speciális tanulmányokat biztosító intézményeknek, a kiváló elérhetőségnek. Többnyire a megye távolabbi, Szolnokról tekintve legkevésbé elérhető településekről, illetve erős oktatási szerepkörrel rendelkező városokból nem érkeznek tanulók. Mintegy húsz település számára Szolnok egyértelmű oktatási központ, a tanulók nagyobb része Szolnokra jár középiskolába, különösen a városhoz közel fekvő településekre mondható ez el. Jelentős a megyén kívüli, Jász-Nagykun-Szolnok megyével szomszédos területekről érkező tanulók száma, elsősorban Abony, Cegléd, Farnos, Jászkarajenő,

Tápiógyörgye és Tápiószele emelhető ki ezek közül. Ennek megőrzése és további fejlesztése a nyugati irányú kapcsolatok erősödését jelentheti.

3.1. Szolnok várostérsége I.

Jelen felállás szerint a lehatárolás alapján a Szolnoki várostérség települései: Szolnok, Szajol, Tizsasüly, Kőtelek, Hunyadfalva, Csataszög, Nagykörű, Besenyszög, Szászberek, Újszász, Zagyvarékas, Tószeg, Tiszavárkony, Tiszajenő, Rákóczifalva, Rákócziújfalva, Vezseny és Martfű, Tiszaföldvár.

Tiszaföldvár besorolása Szolnok várostérségéhez indokolt, mivel a Kunszentmártoni járás északi peremén helyezkedik el, azonban szinten minden feladat, funkció és szolgáltatás tekintetében Szolnokhoz kapcsolódik, a Kunszentmártoni várostérséghez való kapcsolódása bizonytalan. Kötődését erősítik a kedvezőbb megközelítési lehetőségek. Az elérési idő közel fele, míg a viszonylatok száma több mint duplája a kunszentmártoni kapcsolat esetében.

A térség integrálása érdekében kiemelt szerepe van az elérhetőség biztosításában és az elérési idő rövidítésében a közlekedési folyosók fejlesztésének, különös tekintettel a 442. sz. főútvonal nyomvonalára. Emellett a térségi vízkészlet, ár- és belvízrendezéssel kapcsolatos integrált feladatok tartozhatnak kiemelten a térségi fejlesztések közé.

Szolnok körül az utóbbi évtizedben egy szűkebb térség, az ún. Szolnoki település-együttes (2. térkép) alakult ki, amihez tartozó települések körbeveszik a központi várost, arra mintegy felfűződnek. A KSH korábbi tanulmányai több esetben is példaként hozzák fel ezt a település-együttest, valamint pontosan le is határolják az odatartozó települések körét. A zóna tengelyei elsősorban a főbb közlekedési útvonalak, a 4. sz., a 32. sz. és a 442. sz. főútvonalak. A település-együttes szakirodalomban szereplő településeiről az elemzés során is bebizonyosodott, hogy ezek a Szolnokhoz legerősebben kötődő települések, kvázi agglomerációt alkotnak a központi város körül.

Eddig csak a megye területén vizsgálták Szolnok ezen hatását, azonban az elemzésből következően (pl. a közoktatási kapcsolatok, egészségügyi ellátási területek, az M4 autópálya kiépülésével járó kapcsolati háló erősödése) valószínűleg nyugat felé, szintén a főbb folyosók mentén, kiépült ez a szerveződés, a kapcsolatok a megvalósuló fejlesztések hatására várhatóan tovább erősödnek.

A Szolnoki település-együttes tagjai: Szolnok, Zagyvarékas, Tószeg, Rákóczifalva, Rákócziújfalva, Szajol és Tiszatenyő.

A Szolnoki járás észak-északkeleti részének települései (Tizasüly, Kőtelek, Hunyadfalva, Csataszög, Nagykörű, Besenyszög) alkotnak külön csoportot, közülük lakosság száma alapján Besenyszög emelkedik ki (3440 fő). A település 2013. július 15-e óta városi ranggal rendelkezik. A körülötte lévő települések lakosság száma (1710 és 200 fő között) jóval kisebb, így Besenyszög mikrotérségi központként funkcionál ezen települési kör számára. A szerepkör kibontakozását a közlekedési kapcsolatok hiánya, illetve Besenyszög körülményes megközelítése hátráltatja.

3.2. Szolnok várostérsége II.

Jelen fejlesztési elképzelések alapján nagyobb közlekedéssel kapcsolatos beruházások valósulnak meg Jász-Nagykun-Szolnok megyében, melyek módosíthatják a megye, illetve a megyei jogú város vonzáskörzetét, ezáltal várostérségét is. A jövőben újabb kölcsönös kapcsolatok alakulhatnak ki, illetve a jelenlegi kapcsolatok elmélyülése várható.

Az M4 autópálya az elképzelések szerint Budapestet köti össze a keleti országhatárral, Püspökladányig a 4. sz. főútvonallal közel párhuzamosan, attól többnyire északra húzódik majd. Az M4 autópálya jelenlegi, Jász-Nagykun-Szolnok megyét érintő nyomvonala: Abony – Besenyszög déli része – [Szolnok] – Tisza-híd [Tiszapüspöki] – Törökszentmiklós – Fegyvernek – Kenderes – Kisújszállás – Karcag – Püspökladány.

Első körben az Abony-Fegyvernek közti, 29 km hosszú szakasz, illetve a Tisza-híd készül el. Az Abonynál létesítendő csomópontban ágazik el az M4 és az M8 autópálya is, ezáltal közvetlen kapcsolat épül ki Kecskemét felé, mely biztosítja a térség számára a Kecskemét környéki ipari-gazdasági övezethez való csatlakozást.

A fejlesztés hatására várhatóan Szolnok térségi szerepköre is módosul. Egyrészt Budapest elérhetősége jelentősen lerövidül, másrészt a gyorsforgalmi út megépülésével a 4. sz. főútvonal szűk kapacitásából eredő problémák is megoldódnak. Az útvonal kiépítésével párhuzamosan a város nyugat-keleti irányú kapcsolatai erősödnek majd, illetve ipari-gazdasági övezete is ezek mentén nyúlik meg. Ezzel kapcsolatosan a Szolnoki várostérség mellett a település-együttes erőteljes fejlődése és lakosságának növekedése várható a szuburbanizációs-agglomerációs folyamatok fokozódásával és a kapcsolódó települések körének bővülésével (Újszász, Szászberek, Tiszapüspöki, Törökszentmiklós, Fegyvernek, Kengyel, Martfű, esetlegesen Tiszaföldvár) (2. térkép).

Az M4 autópálya vonala jelenlegi központokat köti majd össze, jelentősen rövidül azok egymás közti, valamint Szolnok elérési ideje is. Szolnok komoly vonzó hatást fejthet ki az autópályához közel fekvő, arra csatlakozással rendelkező településekre, mely

esetlegesen Törökszentmiklós közigazgatásban betöltött szerepének gyengüléséhez vezethet, különösen az ingázás Szolnok felé történő fokozódásával. Törökszentmiklós ugyanakkor jelentős potenciállal erősödve a térség egyik gazdasági bázisává léphet elő, s a már felvázolt Szolnok – Martfű – Törökszentmiklós ipari háromszög keleti irányú megerősítése kötődhet hozzá, mely akár Fegyvernekig is nyúlhat. Emellett a városból kiinduló 46. sz. főútvonal kapcsolódásával a Mezőtúri várostérség, illetve a dél-alföldi kapcsolatok felértékelődése várható.

A várható események tekintetében indokolt Szolnok és Törökszentmiklós várostérségek fejlesztési elképzeléseinek egyeztetése, esetleges közös vagy egymással párhuzamos programok kidolgozása a lehetőségek minél komplexebb kiaknázása érdekében, különös tekintettel a közigazgatási hatásokon átnyúló elképzelések, programok tekintetében.

Az agglomeráció további fejlődése esetén a 442. sz. főútvonal fejlesztése válik szükségessé, mely erősíti Martfű pozícióját, valamint a tengely tovább bővíthet Tiszaföldvárig és Kengyelig. Ezzel a Szolnoki várostérség diverzifikációja és több lábon állása is megvalósul, miközben a térségi kapcsolatok több tekintetben is erősödnek, különösen Kecskemét felé. A Szolnok-Kecskemét tengely erősödése és a közlekedési kapcsolatok fejlesztése a Tiszazug turisztikai-rekreációs potenciáljának felértékelődését vonhatja maga után, elsősorban a Tisza- és a Körösök-menti települések, valamint a gyógy- és termálfürdővel rendelkező települések (mindenekelőtt Cserkeszőlő) vonatkozásában.

Az autópálya hatására várhatóan megélnék a forgalom a 32. sz. főútvonalon is, melyek csatlakozási pontja Zagyvarékas déli határánál lehet. Ezzel az agglomerációra Újszász és Szászberek is felfűződik, a szuburbanizációs folyamatok esetében ugyanis az egyéni közlekedési lehetőségek fajsúlyosabbak, mint jelenleg is megfelelő kapcsolatot biztosító vasúti opció.

Az M4 autópálya megépülésével Szolnok nyugati irányú kapcsolatainak további erősödése várható, mely mindenekelőtt a megyei jogú városba ingázó munkavállalókat érintheti, valamint a Szolnok középiskoláit választó tanulókat Abony, Nagykáta, Cegléd és a Tápíóság térségéből. A megyei fejlesztési elképzelések tervezésekor ezért indokolt figyelembe venni a jövőbeli kapcsolatok várható erősödésével felvetődő igényeket, megyehatáron átnyúló fejlesztési elképzeléseket.

Konklúzió

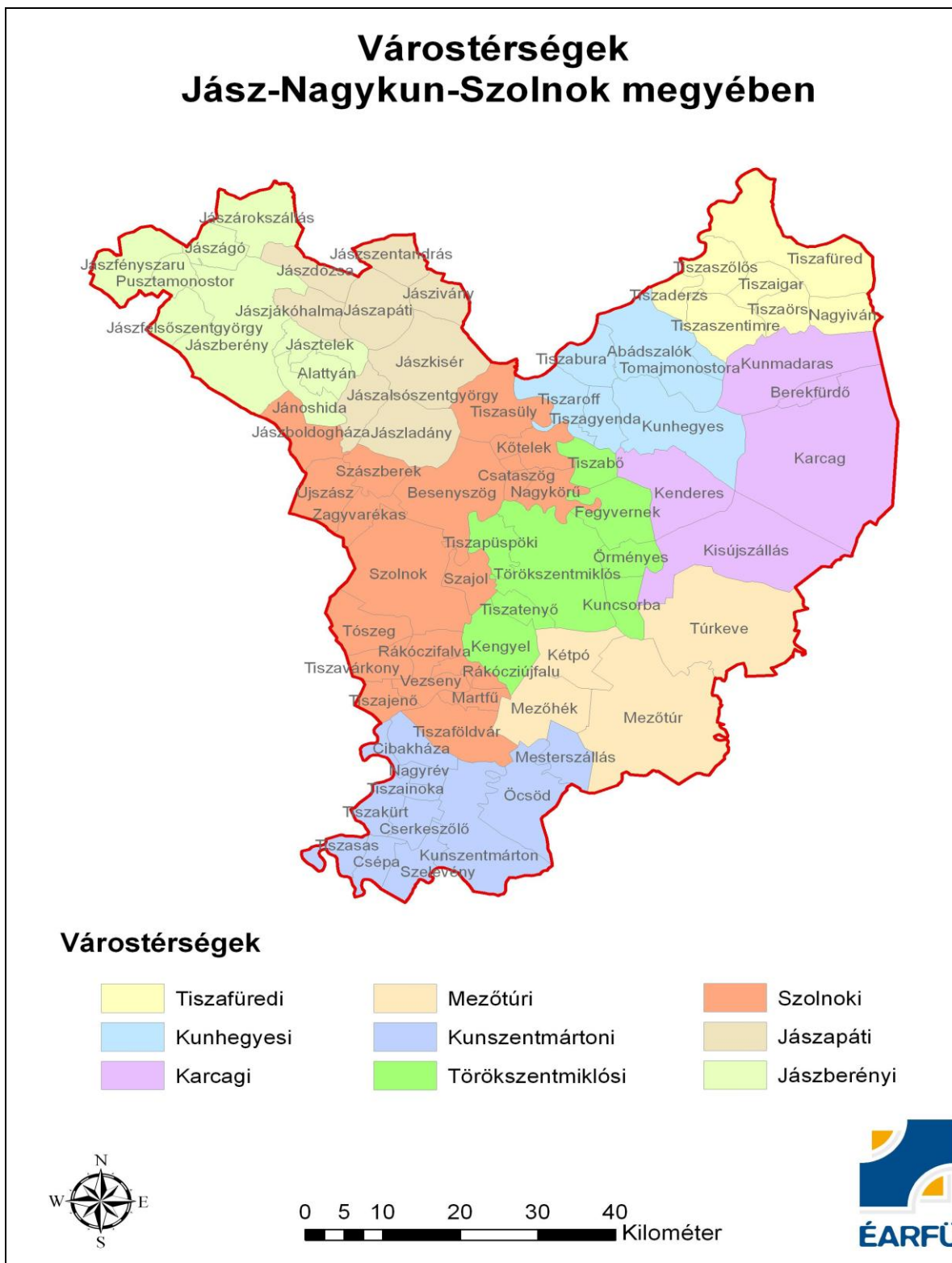
A Jász-Nagykun-Szolnok megyére vonatkozó vizsgálat során feltérképezésre kerültek a megye településeinek térkapcsolatai, azok intenzitása. Elemzésre kerültek a településeket érintő közigazgatási feladatkörök, azok ellátási területe, valamint a középfokú oktatási és egészségügyi intézmények vonzáskörzetei is. A térkapcsolati háló a közlekedési kapcsolatok lehetőségeivel, az elérési idő figyelembe vételével és a közösségi közlekedés módjának (Volán Társaság és MÁV) viszonylataival egészültek ki, melyek jelentős mértékben segítették a meglévő kapcsolatok pontosítását.

A településenkénti kapcsolatok feltérképezésével lehetővé vált a központi szerepkörű városok meghatározása, melyek az egyes hozzájuk kötődő feladatok, funkciók és szolgáltatások körét több település lakossága számára biztosítják jogszabályi háttérű intézményi infrastrukturális kiépítettségüknel fogva.

Emellett lehetővé vált a települések egy-egy központi településhez sorolása a települések leginkább előnyös kapcsolatának figyelembe vételével, így lehatárolható vált a központi város körül kialakuló, kapcsolataiban leginkább hozzá kötődő települések köre, az ún. várostérség. Ez a várostérség lehet a következő évek fejlesztési elképzeléseinek, fejlesztési programjainak és beavatkozásainak kerete, ezért az egyes várostérségek esetében rövid bemutatásra kerültek a jellemző viszonyok, fejlődési-kapcsolati lehetőségek, közlekedési-elérhetőségi lehetőségek. A városok szerepe jelen közigazgatási határokat átívelő módon kerültek elemzésre, így több helyen is javaslat készült a közigazgatási területi egységek határainak (települési körének) esetleges módosítására vonatkozóan a települések legelőnyösebb kapcsolatainak biztosítása érdekében.

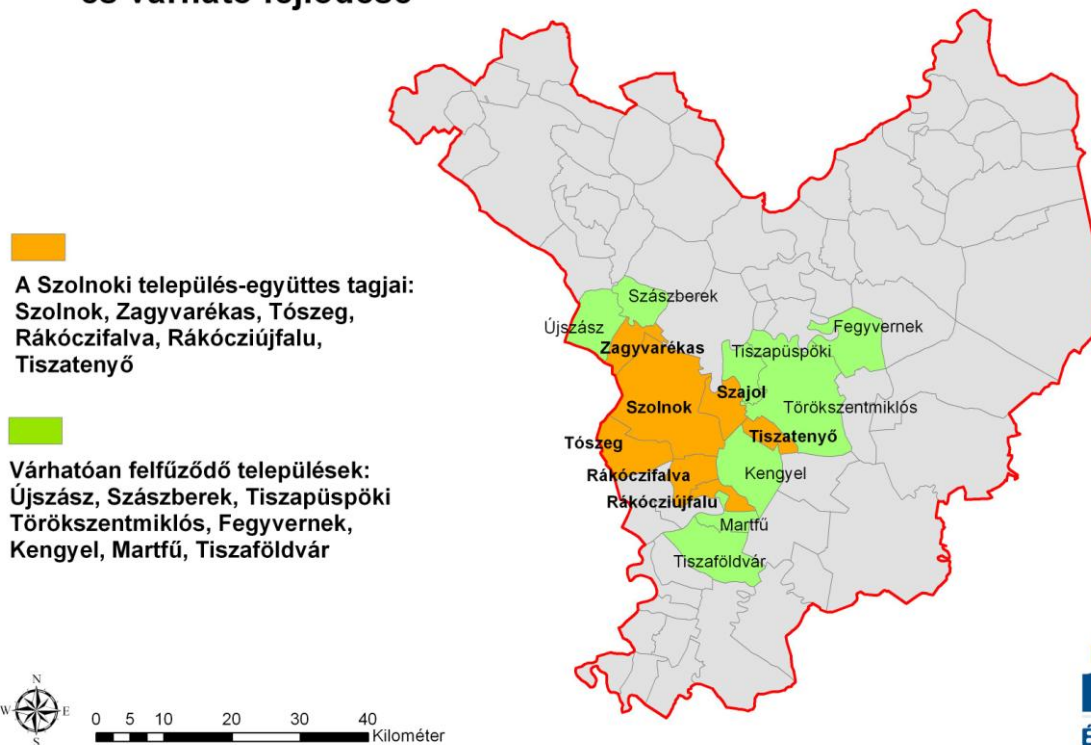
Ezen kívül a városi-központi szerepkör megyehatáron túli vonzó hatása is megvizsgálásra került, melyek eredményei mind szerepelnek az egyes várostérségekre vonatkozó leírásokban. Végezetül Szolnok megyei jogú város várostérségének lehatárolása mellett elemzésre kerültek a közeljövő infrastrukturális fejlesztései, melyek várható erősítik a város pozícióját, valamint fokozzák vonzó hatását a környező településekre bővítve ezáltal a város ellátási területét. Az M4 autópálya megépülésével a nyugat-kelet irányú kapcsolatok jelentős erősödése várható, melyek előre vetítik a közigazgatási határokon átívelő gondolkodás, tervezés szükségességét.

Mellékletek

1. térkép: Városterzségek Jász-Nagykun-Szolnok megyében, saját szerkesztés

A Szolnoki település-együttes és várható fejlődése

2. térkép: A Szolnoki település-együttes és várható fejlődése